

SCHONE SCHIJN

In de Miljoenennota van dit jaar kondigt het kabinet aan dat de overheid 100 miljoen euro uittrekt ter bestrijding van schijnzelfstandigheid. Misschien zou het kabinet er vooral goed aan doen gemeenten en andere overheden zelf aan te spreken op hun bijdrage aan het probleem. *Door Erwin Angad-Gaur*

‘Schijnzelfstandigheid’. Dat het woord de afgelopen jaren nooit op het nominatielijstje voor woord van het jaar is terechtgekomen is op zichzelf al een kleine beschouwing waard. Wikipedia definieert het verschijnsel als: ‘Een vorm van sociale fraude. Het gaat om werknemers die het statuut van zelfstandige hebben, maar in werkelijkheid een beroepsactiviteit uitoefenen onder het gezag van de werkgever. Dat betekent dat zij normaal gezien in loondienst zouden moeten zijn, en dat de werkgever dus sociale bijdragen zou moeten betalen. Het is daarmee een verdoken arbeidsovereenkomst.’

Mijn exemplaar van de Van Dale uit 1988 – het beperktere *Handwoordenboek Hedendaags Nederlands* weliswaar – kent het woord nog niet. In nieuwere exemplaren zal het ongetwijfeld tussen ‘schijnwerper’ en ‘schijnzwanger’ te vinden zijn. Encyclo.nl definieert de term als ‘een persoon die ten onrechte bij de sociale-zekerheidsadministratie aangemeld is als zelfstandige (...). ook: pseudo-zelfstandige, valse zelfstandige’. Tot zover de semantiek.

GEDWONGEN ZELFSTANDIG

In de bouw, in de gezondheidszorg, maar ook binnen de wereld van kunst en cultuur lijkt het verschijnsel inmiddels schering en inslag geworden: een eenvoudige manier tot bezuinigen en ontduiking van collectieve arbeidsvoorwaarden. Een politiek probleem ook. Moeilijk oplosbaar omdat daadwerkelijke zelfstandigen vaak weinig prijs stellen op voorgestelde oplossingen die ook voor hen zouden gelden. Grootste tegenstander van dergelijke voorstellen is vaak ZZP Nederland: laat de zelfstandige met rust, wij hebben er zelf voor gekozen.

Moeilijk ook omdat de verleiding groot is de schijnzelfstandige aan te pakken, daar waar het over het algemeen gedwongen zelfstandigheid betreft. Het is over het algemeen de opdrachtgever, al te vaak de voormalige werkgever, die de schijnzelfstandige tot zijn positie dwingt. Pijnlijk is daarbij vooral dat de overheid zelf bepaald niet schuldeloos is aan het ontstaan en bestaan van deze praktijk. De overheid zou zelf een relatief eenvoudige bijdrage aan

de oplossing kunnen leveren door als werkgever, opdrachtgever en subsidiegever het goede voorbeeld te geven.

SOCIAL DUMPING

Een goed voorbeeld is het kunstonderwijs. De Stichting Overleg Arbeidsvoorwaarden Kunsteducatie (OAK) luidde eerder dit jaar de noodklok vanwege de groeiende problemen rond de inzet van zzp'ers bij de centra voor de kunsten in Nederland. Als gevolg van bezuinigingen vervangen deze centra – vaak op onjuiste wijze – hun werknemers massaal door zzp'ers. Tanja Schrijver (KIEM) meldt in het persbericht, te vinden op onder meer de websites van Ntb, KIEM en het OAK: ‘Zelfs kunstcentra in gemeenten waar geen grote bezuinigingen plaats hoeven te vinden, vragen zich af of ze geen geld laten liggen door niet over te stappen op zzp-constructies.’ Hans Stap (Ntb) vult aan:

**‘TIJD VOOR EEN
STRENGERE BLIK
OP HET EIGEN
HANDELEN’**

‘Een zzp’er in de kunst-educatie moet vaak met een lager uurtarief genoegen nemen dan een bruto uurloon inclusief sociale verzekeringen. Als iemand dat niet accepteert, raakt hij werkloos, en alles beter dan dat.’

Dat deze praktijk gestuurd wordt door wethouders en gemeenteraden met samenstellingen die variëren door het gehele politieke spectrum mag extra zorgelijk genoemd worden. De Advocaat Generaal bij het Europese Hof van Justitie typeerde deze praktijk als ‘social dumping’ in een advies aan het Hof. Dat ging over een door FNV KIEM aangespannen procedure betreffende het verbod op collectieve afspraken voor orkestremplaçanten. De Advocaat Generaal adviseert hierin collectieve onderhandelingen toe te staan, daar waar de praktijk louter ontduiking van arbeidsvoorwaarden en gedwongen zzp-schap dreigt op te leveren. De procedure loopt nog; de uitspraak van het Hof wordt uiterlijk begin volgend jaar verwacht.

SCHIJN VAN HYPOCRISIE

De zorg van overheid en politiek over het lot van schijnzelfstandigen draagt zo – en ik formuleer voorzichtig – iets van een schijn van hypocrisie met zich mee. Of misschien is het beter te spreken van een selectieve blindheid: de linkerhand en de rechterhand van de overheid willen wel vaker met elkaar in tegenspraak handelen. What the government giveth, the government taketh away.

De overheid die (terecht en in navolging van de landen om ons heen) de positie van auteurs en artiesten wil verbeteren met strengere wetgeving (het auteurscontractenrecht), is tevens een grote opdrachtgever die van veel auteurs volledige overdracht van hun auteursrechten eist. De overheid is de subsidiegever van de Publieke Omroep, de organisatie die muzikanten dwingt te tekenen in een door de opdrachtgever aangewezen muziekuitgeverij. En niet zelden ook nog tot het afstaan van een ‘kickback’: het terugbetalen aan de omroep van het van Buma/Stemra ontvangen auteursaandeel op een muziekstuk.

Het is de overheid die poppodia subsidieert zonder oog voor de positie van de optredende musici. Directies en technici krijgen betaald volgens de cao, musici middels een onkostenvergoeding. Dezelfde overheid die inmiddels zelfs toestaat dat gesubsidieerde podia hun programmering verrichten in het kroegje om de hoek, omdat het met belastinggeld betaalde podium zelf te veel geld kost om op te stoken. Veelal zijn het verschillende overheden, afdelingen of departementen die tegen elkaar in handelen. Van bewuste onoprechtheid van de politiek is (in ieder geval landelijk) zelden sprake. Maar is onoplettendheid niet even erg? Tijd wellicht voor meer coördinatie en een strengere blik op het eigen handelen. Ook waar dat ingaat tegen het heilige huisje van de decentralisatie. De organisatie van de overheid mag nooit ten koste gaan van haar belangrijkste functie: het beschermen van de burger. De overheid als voorbeeld op de markt; het blijft een nobel streven.